HOÀNG ANH ĐỨC | TÔ THUY DIỄM QUYÊN

HỌC TẬP QUA DỰ ÁN

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

LỜI TỰA

Xin chào!

Cuộc sống của chúng ta ngày càng tiện nghi, khoa học kỹ thuật không ngừng phát triển, khối lượng kiến thức ngày càng gia tăng, những vấn đề mới cũng liên tục phát sinh trong khi hoạt động tìm kiếm lời giải luôn chậm hơn nhiều nhịp. So với trẻ em ở cùng độ tuổi trong những năm 70, 80, thậm chí 90 của thế kỷ XX, trẻ em ngày nay biết nhiều hơn, có cơ hội hoàn thành kỹ năng tốt hơn, nhưng cũng phải đương đầu với thách thức lớn hơn. Hệ quả là kỳ vọng mà phụ huynh, nhà trường và xã hội đặt lên vai các em ngày càng “cồng kềnh”. Trái lại, quá trình giáo dục lại chưa thể giúp các em hiểu được bản thân, hiểu thế giới xung quanh nên khó có thể làm chủ được bản thân, nhất là trước những biến đổi của cuộc sống, chưa bàn đến việc giải quyết các bài toán. Khoảng cách giữa học tập và cuộc sống ngày càng gia tăng và không có dấu hiệu giảm. Vậy, với vai trò là người thầy, chúng ta nên làm gì để tạo điều kiện giúp đỡ các em thu hẹp khoảng cách đó?

Nhìn sang các ngành nghề, lĩnh vực khác, chúng ta có thể nhận thấy sự chuyển mình mạnh mẽ hằng năm, hằng tháng, thậm chí hằng phút, hằng giây. Điện thoại đã trở nên thông minh hơn; “Quả táo” không chỉ đơn thuần là “Quả táo”; công ty vận hành taxi lớn nhất thế giới lại không sở hữu một chiếc taxi nào... Thế nhưng, trong một số thập kỷ qua, lớp học phổ cập tại Việt Nam lại không mấy chuyển mình. Chất lượng giáo dục phụ thuộc phần lớn vào kinh nghiệm của giáo viên, chưa thực sự đào sâu nghiên cứu đánh giá sự tương tác, vận động tích cực giữa chính học sinh. Lớp học của ta chủ yếu vẫn duy trì lối sinh hoạt theo truyền thống cũ với một thước đo duy nhất, một bộ giáo án duy nhất. Lối học tập đó không phải không có ưu điểm, đặc biệt trong việc đạt được mục tiêu giáo dục đại trà. Tuy nhiên, trong thời đại mới, với những yêu cầu mới được đặt ra, cách thức vận hành hoạt động dạy và học như vậy dường như khó có thể đáp ứng được nhu cầu tìm kiếm tri thức, chuẩn bị hành trang của người học. Nói một cách hình

tượng, bộ quần áo năm xưa, còn phải được xem xét có hay không việc phù hợp với từng số đo hình thể khác nhau.

Mỗi chúng ta hẳn không mấy xa lạ với bốn trụ cột của Giáo dục mà UNESCO đã đề xướng năm 1996: *Học để biết; Học để làm; Học để tồn tại, Học để cùng chung sống*. Nhìn xa và rộng hơn, mục tiêu giáo dục của UNESCO đòi hỏi việc hình thành những liên kết vững chắc giữa *Giáo dục* với *Văn hoá; Quyền công dân; Gắn kết xã hội; Lao động và việc làm; Phát triển; và Nghiên cứu khoa học*. Chỉ cần làm tốt được một trong những mối liên kết này cũng đã đòi hỏi nỗ lực vô cùng lớn của nhiều người.

Thế nhưng đối với đa số giáo viên phổ thông, việc hiểu biết rõ ràng các mục tiêu giáo dục kể trên là một điều mà chúng ta chưa dám khẳng định và việc thực hiện những mục tiêu này dường như là một dấu hỏi còn lớn hơn. Trên cơ sở đó, cuốn sách này được ra đời với sự đóng góp của nhiều thầy cô, tâm sức của nhiều học trò và cả chúng tôi – những người đã và đang tham gia hoạt động giáo dục, luôn mong muốn một sự đổi mới hữu ích, góp phần vào sự phát triển xã hội. Chúng tôi kỳ vọng cuốn sách sẽ tiếp sức để các thầy cô, các em học sinh và các nhà quản lý giáo dục trên mọi miền Tổ quốc có thể hiểu và triển khai được phương pháp đổi mới trong dạy và học một cách căn bản và cốt lõi nhất. Từng đổi mới của mỗi thầy cô cho dù nhỏ nhất nhưng cũng sẽ đem lại những tác động tích cực lớn lao cho học trò, nhà trường và cả tương lai của xã hội.

Trong quá trình biên soạn, các tác giả đã tiếp thu những ý kiến phản hồi và đã hết sức cố gắng chỉnh sửa. Tuy nhiên, cuốn sách chắc chắn không tránh khỏi những điểm hạn chế, thiếu sót. Các tác giả mong nhận được những ý kiến đóng góp của các em học sinh, giáo viên, các nhà quản lý giáo dục và những người quan tâm để cuốn sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Hoàng Anh Đức – Tô Thụy Diễm Quyên

Lời dẫn bạn dùng sách

Trong gần một thế kỷ qua, nhiều nhà nghiên cứu giáo dục ở khắp nơi trên thế giới đã tiến hành nghiên cứu và ghi nhận về những lợi ích của việc học tập qua trải nghiệm, thực hành và lấy người học làm trung tâm. Hầu như giáo viên nào cũng hiểu về sự hấp dẫn và ưu điểm của việc học tập gắn liền với thực tế so với lớp học thuần lý thuyết. Nhà bác học Albert Einstein đã từng nói: “*Ví dụ không phải là một cách khác để dạy học; Ví dụ là cách duy nhất để dạy học*”. Dựa trên tinh thần học qua làm, cuốn sách này đưa ra một cách tiếp cận nhẹ nhàng, cơ bản đối với **học tập qua dự án**, sử dụng các dự án để làm những ví dụ đa dạng, đa chiều và gắn liền với thực tế nhất, qua đó giúp người học tự xây dựng và tích lũy kho tàng kiến thức và kỹ năng của chính bản thân mình.

Sách này không phải là một cuốn “kinh thánh” hay kim chỉ nam cho hoạt động dạy học, mà chỉ là gợi ý để giúp cho bản thân việc học trở nên thực tế và hấp dẫn hơn, người học chủ động hơn. *Chủ động* sẽ giúp các bạn học sinh khước từ lối học vẹt, đón nhận những kỹ năng học tập của thế kỉ XXI, qua đó khám phá và phát triển thế mạnh riêng của bản thân, thay vì gò bó trong một khuôn khổ cứng nhắc.

Học tập qua dự án sẽ giới thiệu cho bạn những bước đơn giản nhất để hiểu và thực hành việc học tập chủ động. Cuốn sách cũng có một số gợi ý để việc hiểu và thực hành của các bạn được thuận lợi và thú vị hơn.

Các hướng dẫn của chúng tôi không phải một bộ công cụ cố định hay chiếc hộp đóng kín mà là những gợi ý tham khảo, hoàn toàn có thể tùy biến và áp dụng từng phần, theo đặc điểm của mỗi trường, lớp. Các biểu mẫu chỉ hoàn toàn mang tính chất tham khảo để quý thầy cô và các bạn học sinh có thể hình dung được cụ thể hơn về những công việc có thể triển khai. Các dự án được đưa vào phần ví dụ minh họa không hoàn toàn là những ví dụ toàn diện, xuất sắc nhất cho việc thực hiện một **dự án học tập**, mà chỉ đảm bảo minh họa rõ ràng cho nội dung cụ thể trong từng chương. Qua những hướng dẫn tham khảo và ví dụ cụ thể, hy vọng cuốn sách có thể giúp giáo viên và học sinh hiểu và triển khai được **học tập qua dự án**, tăng tính ứng dụng cho từng bài học, giúp học sinh học tập dựa vào các vấn đề thực tế.

Cuối cùng, những hướng dẫn trong sách này cũng chỉ là những hướng dẫn. Bạn không thể cứ ngồi đọc, thậm chí học thuộc sách và tin rằng mình sẽ làm chủ được **học tập qua dự án**. Cuốn sách này là một gợi ý để giúp bạn biết và hiểu thêm về **học tập qua dự án**, còn việc vận dụng và làm chủ các kiến thức này đòi hỏi sự thực hành và trau dồi không ngừng nghỉ từ chính bản thân bạn.

Trân trọng!

Hướng dẫn dùng sách

MỤC TIÊU

MT1 – Mục tiêu học tập 1

MT2 – Mục tiêu học tập 2

Mỗi chương sách bao gồm một phần “**Khái quát**”, nêu ra vấn đề tổng quát mà ta có thể liên hệ được từ chương đó. Tuy nhiên, chương sách cũng không thể cung cấp lời giải, mà chỉ đưa ra những hướng tiếp cận gợi ý.

Các từ khoá, các bộ công cụ sẽ được in đậm và diễn giải trong từng ô nhỏ tại mỗi chương. Bên cạnh đó, tất cả các bộ công cụ sẽ được mô tả, hướng dẫn chi tiết trong **Phần IV – Phụ lục**; các từ khoá sẽ được tập hợp ở phần **Chỉ mục (Index)** ở cuối sách để tiện cho việc tra cứu.

TÓM TẮT

Tóm tắt lại nội dung chương sách qua các ý chính.

LIÊN HỆ VÀ THỰC HÀNH

Các câu hỏi và bài tập thực hành nhỏ giúp bạn đọc hiểu hơn về nội dung của từng chương sách.

Mỗi chương trong sách sẽ bắt đầu với một khung nhỏ cung cấp các mục tiêu học tập, đưa ra góc nhìn tổng quát để tiếp cận kiến thức từng chương.

KHÁI QUÁT

VẤN ĐỀ

Quả trứng có trước hay con gà có trước?

CÁCH TIẾP CẬN

Quả trứng là quả gì và con gà là con gì? Căn cứ vào đâu để nói quả trứng hay con gà có trước?

Từ khoá/ Công cụ: được in đậm nhằm hỗ trợ quá trình đọc và tra cứu

Kết thúc mỗi chương sách là các phần **Tóm tắt, Liên hệ và Thực hành**, giúp người đọc có thể tổng hợp lại nội dung của từng chương và chuyển hoá chúng thành kiến thức của chính mình qua việc liên hệ với trải nghiệm của bản thân, lớp mình, trường mình.

Đọc giả cũng có thể:

- Sử dụng điện thoại thông minh quét mã QR bên cạnh các **dự án** minh hoạ để tìm hiểu thông tin về từng dự án. Tác giả tôn trọng và giữ nguyên các mục tiêu kiến thức, kỹ năng. Mặc dù nhiều dự án có cách mô tả mục tiêu kiến thức, kỹ năng chưa thực sự chính xác.
- Truy cập vào website <http://pbl.vn/> để tìm hiểu thêm các tài liệu, thông tin, hoạt động về **học tập qua dự án**.
- Tham gia các hoạt động thực hành đổi mới giáo dục khác của **Diễn đàn Giáo dục Sáng tạo Việt Nam** tại địa chỉ <http://vief.edu.vn/>.

MỤC LỤC

LỜI TỰA.....	2
LỜI DẶN BẠN DÙNG SÁCH.....	4
HƯỚNG DẪN DÙNG SÁCH.....	5
MỤC LỤC.....	6
Phần I – GIỚI THIỆU VỀ HỌC TẬP QUA DỰ ÁN	8
Chương 1: Tổng quan về Học tập qua dự án	10
1. Học tập qua dự án là gì?.....	12
2. Lợi ích của học tập qua dự án.....	14
3. Dự án và Vấn đề.....	16
Chương 2: 6 tính chất của Dự án học tập	19
1. Mục tiêu của học tập qua dự án và sự khác nhau giữa học tập qua dự án và các dự án thực tế....	20
2. 6 tính chất cơ bản của học tập qua dự án.....	21
2.1. Authenticity – tính Xác thực.....	21
2.2. Academic Rigor – tính Học thuật chính xác.....	23
2.3. Adult Connections – tính Trưởng thành.....	26
2.4. Active Exploration – tính Khám phá chủ động.....	28
2.5. Applied Learning – tính Học tập ứng dụng.....	30
2.6. Assessment Practices – tính Đánh giá thực tiễn.....	32
Chương 3: 8 đặc điểm trong thiết kế Dự án học tập	35
1. Nội dung thiết yếu.....	37
2. Điều cần được biết.....	38
3. Câu hỏi chủ đạo.....	39
4. Khuyến khích chủ động và lựa chọn.....	40
5. Kỹ năng thế kỷ XXI.....	41
6. Thảo luận chuyên sâu.....	42
7. Phê phán và cải tiến.....	43
8. Thiết lập cộng đồng.....	44
Chương 4: 8 bước triển khai Học tập qua dự án trong nhà trường phổ thông	46
Phần II – TRIỂN KHAI DỰ ÁN	50
Chương 5: Mô tả Bối cảnh chung	52
1. Bối cảnh chung.....	53
2. Xác định Bối cảnh cho Dự án.....	54
3. Xác định Dự án cho Bối cảnh.....	56
Chương 6: Tìm và xác định vấn đề	63
1. “Vấn đề” là gì?.....	64
2. Các nhóm vấn đề.....	66
3. Xác định vấn đề.....	67
Chương 7: Nghiên cứu vấn đề	70
1. Mục đích của Nghiên cứu vấn đề.....	71
2. Xác định Kiến thức đã biết.....	73
3. Lập Kế hoạch nghiên cứu.....	74
Chương 8: Mô tả các chủ thể liên quan	78
1. Chủ thể liên quan là ai?.....	79
2. Gắn kết với các Chủ thể liên quan.....	81
Chương 9: Đề xuất các giải pháp	85
Chương 10: Phát triển kế hoạch	92
1. Xác định mục tiêu dự án học tập.....	93
2. Xác định vai trò từng cá nhân.....	96

Chương 11: Triển khai dự án	101
1. Triển khai dự án học tập	102
2. Quản lý sự thay đổi	104
Chương 12: Tổng kết, Tự đánh giá và Chiêm nghiệm	107
1. Tự đánh giá dự án học tập	108
2. Chiêm nghiệm	109
Phần III – ĐÁNH GIÁ DỰ ÁN HỌC TẬP	114
Chương 13: Các biện pháp đánh giá	116
1. Đánh giá Quá trình hay Kết quả?	117
2. Các biện pháp đánh giá quá trình	118
3. Giáo viên cần biết	119
Chương 14: Mô tả đầu ra của Dự án học tập	122
Mức độ 1: Hoạt động trên lớp	123
Mức độ 2: Tiêu chuẩn nội dung	124
Mức độ 3: Các thói quen tư duy	124
Mức độ 4: Khả năng tự học	126
Phần IV – PHỤ LỤC	128
I - TƯ DUY STEM TRONG HỌC TẬP QUA DỰ ÁN	130
II - CÁC VẤN ĐỀ THƯỜNG GẶP VÀ GỢI Ý HƯỚNG XỬ LÝ	132
1. Câu hỏi chủ đạo quá lớn	132
2. Câu hỏi định hướng quá nhỏ	132
3. Dự án đang diễn ra quá dài	132
4. Dự án có thời lượng quá ngắn	132
5. Các nguồn lực không có sẵn	133
6. Học sinh không làm việc nhóm tốt	133
7. Dự án có độ phức tạp cao	133
8. Khối lượng kiến thức quá lớn	134
9. Học sinh không linh hoạt đủ các chuẩn đầu ra của môn học khi dự án kết thúc	134
III - CÁC BỘ CÔNG CỤ	135
Công cụ 1 – Động não (Brainstorming)	135
Công cụ 2 – Sơ đồ quan hệ (Affinity Diagram)	138
Công cụ 3 – 6 chiếc mũ tư duy	140
Công cụ 4 – Sơ đồ tư duy	142
Công cụ 5 – Mục tiêu SMART	144
Công cụ 6 – Ma trận Eisenhower	145
Công cụ 7 – Kỹ thuật ghi chép Cornell	146
Công cụ 8 – Các vai trò trong nhóm	147
Công cụ 9 – Không gian học tập Fishbowls	149
Công cụ 10 – Biểu đồ KWL	150
IV - CÁC VẤN ĐỀ MỞ RỘNG	152
1. Trích dẫn trong nghiên cứu khoa học	152
2. Trách nhiệm xã hội	154
3. Thang Bloom về Kiến thức	156
4. Thang Bloom về Kỹ năng	157
5. Thang Bloom về Thái độ	158
6. Rubric (Phiếu tự đánh giá) chuẩn đầu ra	159
CHỈ MỤC (INDEX)	162
VỀ CÁC TÁC GIẢ	166

Phần I

GIỚI THIỆU VỀ

HỌC TẬP QUA DỰ ÁN

Bốn chương đầu của cuốn sách cung cấp những khái niệm cơ bản nhất của **học tập qua dự án**. Sau phần giới thiệu tổng quan về **học tập qua dự án** tại chương 1, các tính chất của **dự án học tập** được giải thích trong chương 2, giúp các nhà quản lý và thực hành sư phạm hiểu rõ hơn về bản chất và nhu cầu của việc ứng dụng **học tập qua dự án** trong nhà trường phổ thông, đặc biệt trong bối cảnh phát triển không ngừng nghỉ của nhiều loại hình tri thức.

Những đặc điểm cần lưu ý khi thiết kế các **dự án học tập** được mô tả ở chương 3, kết hợp với 8 bước để triển khai **học tập qua dự án** được thảo luận trong chương 4 sẽ giúp cho nhà quản lý và thực hành sư phạm hình dung được những gì cần chuẩn bị để có thể tiến hành triển khai **học tập qua dự án** thành công, đặc biệt là về tư duy hệ thống và tư tưởng cởi mở.